

Repressió, poesies i sardanes

Al llarg de la història l'enfrontament de Catalunya amb els estats fronterers ha estat constant. Un petit país el nostre sempre cobejat pel nacionalisme espanyol o l'imperialisme francès. Ja ho deia l'escriptor i pensador Voltaire, al segle XVIII, quan escrivia que Catalunya podia existir passant de la resta de nacions, en canvi, els seus veïns no podien viure sense ella.

La repressió dels estats que han aconseguit dominar-la per la força de les armes s'ha fet palès amb alts i baixos, amb períodes una mica dolços, d'altres de punyents, amb intermitències sagnants... sempre, però, portant una tasca persecutòria sistemàtica, subtil o descaradament radical, sobretot pel que fa a la llengua, el tret més definitori, el que caracteritza molt bé els habitants d'una nació. Els governants francesos a la Catalunya Nord i els espanyols a la Catalunya peninsular s'han proposat que per a les seves idees imperialistes, de domini, calia suprimir tot element que pogués entorpir la seva dèria uniformista per tal de tallar tot intent independentista. Unes vegades serà per a ells el problema de la llengua, d'altres el dret civil català, d'altres el govern autonòmic, d'altres l'ensenyament de la història i la cultura catalanes, d'altres els nostres costums i tradicions...

Els escriptors de la Renaixença a la Bisbal ja ho denunciaven en les seves poesies i escrits diversos. Tenien molt present l'exemple de la nació màrtir Polònia i l'aportaven sempre que podien, tot comparant-la amb Catalunya.

Josep Vancells (1842-1916), un dels primers poetes de la Renaixença bisbalenca, amic de Víctor Balaguer, va escriure una poesia titulada "Epístola" que va enviar a Balaguer quan aquest era a l'exili. Balaguer va llegir aquest poema a la tertúlia literària de casa del famós escriptor romàntic Lamartine a París, el febrer de 1867, on havia estat convidat juntament amb Frederic Mistral i Paul Meyer, entre altres escriptors. Vancells indignat, com tants altres catalans es lamentava de la persecució de la llengua, després que, durant el regnat d'Isabel II, el govern Narváez hagués prohibit representar obres teatrals en català (15-I-1867). El poeta compara la despòtica Rússia amb Castella, en la repressió de Catalunya, i estableix un paral·lelisme amb Polònia:

(...)

"A Espanya no torneu, no,
que us hi espera una mordassa
per ser amant de nostra terra,
de la pàtria catalana,
que convertida en Polònia,
és del rus-castellà esclava,
i ho és tant! que fins li priven
d'escriure en sa bella parla."

(fragment)

El nostre poeta Ramon E. Bassegoda (1856-1921) l'any 1884, en el seu poema "Brindis" també fa un cant a la Polònia esquarterada i oprimida pels seus veïns:

"A esta taula vinch a alsar ma copa:
si m'hi feu lloch, Déu vos ho prenga en bé.
Per tots els pobles oprimits d'Europa,
Companys y amichs, ma copa aixecaré.
¡Polonia! Va per tu, la patria noble,
en la desgràcia la nació més gran;
per tos patíbuls que pujaba'l poble
com escala d'honor, al cel mirant;
per tes verges, tos màrtirs y patriotes
cayent com bons en lo combat de mort;
per ton dret, trepitjat entre les potes
dels cavalls dels autocrates del Nort;"
(fragment)

En el seu interessant parlament dels Jocs Florals de la Bisbal, l'any 1909, el president del Jurat literari, el bisbalenc Artur Vinardell (1852-1937), un socialista utòpic, escriptor, poeta i periodista, remarcava també aquest paral·lelisme que dèiem abans entre Catalunya i Polònia:

"Acabo d'arribar de llunyes terres, ahont he sentit batrer d'aprop el cor gran de l'infelis Polònia germana nostra en ideals d'emancipació y d'autonomia. He atravesat, corprès de profunda tristesa, tot el territori d'aquella antiga nacionalitat, sobre la qual pesa la planta feixuga i brutal de la triple absorció russa, austriaca y germànica; y bo-i-escoltant els clams d'angoixa i els himnes de la fe perseveranta d'aquells patriotes, tant dignes d'admiració y de respecte..." (fragment).

L'any 1889 s'engega tota una campanya de protesta pels projectes del govern que pretenien uniformitzar el dret a tot l'Estat espanyol, la qual cosa comportava la supressió del dret civil català. La protesta la va protagonitzar el moviment catalanista, de dretes i d'esquerres, el partit Republicà Federal i la Lliga de Catalunya i s'hi ajuntaren juriconsults, notaris, periodistes i escriptors.

A la Bisbal, el Casino Bisbalenc va organitzar una jornada d'actes de solidaritat amb aquesta protesta que es donà arreu de Catalunya. El dia 28 d'abril de 1889, va ser el diumenge assenyalat pels organitzadors. Al matí una gran gentada va anar a l'estació del tren petit a rebre les personalitats i oradors que havien de participar a la diada. Tot seguit es va formar una multitudinària manifestació pels principals carrers de la vila. A dos quarts de tres de la tarda hi va haver un míting a l'aire lliure, a la plaça Nova, presidit per Josep Vancells. Van parlar-hi diversos polítics entre els quals hi havia Joaquim Aldrich, bisbalenc, i Josep Pella i Forgas, l'historiador de l'Empordà, per la Lliga. Va cloure el míting Josep M. Vallès i Ribot pels federals, el successor de Francesc Pi i Margall com a capdavanter del partit. A la nit, al Centre Federal, una vetllada musical i literària, amb la conseqüent intervenció dels polítics, donà peu a una mena de míting revestit, però, de cants patriòtics i de poesies floralesques. Els poemes que s'hi llegiren tenien un marcat sentit catalanista, reivindicatiu de les nostres llibertats i drets.

Com a mostra vegem aquesta poesia de Maurici Fius i Palà que es llegí a la funció del Centre Federal de la Bisbal aquella nit (l'aporta l'historiador Pere Gabriel a "Catalanisme i republicanisme federal del vuit-cents", dins el volum "El catalanisme d'esquerres" del Cercle d'Estudis Històrics i Socials):

A La Bisbal. "Improvisació". Al doctor Pere Puig Calzada

*Diu que és morta Catalunya
perquè tot nos li han robat:
primer fou desquartitzada,
robades ses llibertats,
retuda la seva indústria,
escarnit lo seu parlar
i ferit per mà traidora
nostre Codi Català:
més jo veig com viu encara
la pàtria dels catalans
en les roges barretines
que broten per l'Empordà:
en la mantellina blanca
que llambrega per lo Pla,
en nostres dolces cantúries
en nostra història immortal,
en los aires armoniosos
del deliciós contrepàs
i en l'amorosa sardana
que ballen a la Bisbal.*

*Nois i noies, vells i joves,
pobres junts amb potentats,
al compàs de la tenora
feu un lligament de mans
que com un llaç suaviíssim
va passant de mà en mà
l'amor i la simpatia,
lo carinyo fraternal,*

*la unió que fa la força,
la unió dolça i suau
que per tot arreu escampa
perfums de fraternitat.*

*Si volen matar la pàtria
¡Viva Deu! No ho logran:
ajunteu-vos nois i noies,
ajunteu-vos xics i grans
ajunteu-vos rics i pobres
deu-vos les mans tots plegats,
comenceu a fer cadena
que es lligam que no es romp mai
i poseu al mig del rotllo
nostres drets i llibertats,
nostra pàtria que agonitza,
nostre dret ja condemnat
i comenceu la sardana
sense perdre un sol compàs;
i veureu com sou vosaltres
les muralles colosals
que resguarden les espatlles
de nostra pàtria immortal,
puix si la unió fa la força
i la força venç el llaç
res podrà lo centralisme
contra el poble català
mentres balli la sardana
lo jovent de la Bisbal.*

La poesia és plena de referències als elements del folklore que utilitzaven els escriptors d'aleshores com la barretina masculina, la mantellina femenina, les cançons... i les sardanes.

La Renaixença agafà la sardana com un dels símbols més preuats del nostre caràcter col·lectiu. Tant els modernistes com els noucentistes se'n van servir per cantar les glòries nacionals; els romàntics, exaltant-ne l'emotivitat, suggeridora de fascinants combats medievals, enaltidora de fantasies èpiques, com un himne patriòtic d'un poble que "estima i avança donant-se les mans", i els racionalistes, lloant-ne l'ordre, el seny, la mesura, les referències líriques, l'estètica reflexiva, la mediterraneïtat, el possible origen hel·lènic. Talment una imatge de com volien que fos el País.

Jordi Frigola i Arpa

El catalanista Josep Pella i Forgas va incloure aquest gravat de Pàhissa per il·lustrar una de les primeres pàgines de la seva obra sobre la història de l'Empordà. El dibuixant hi utilitza diversos elements propis de la simbologia catalanista de diferents èpoques: la sardana, la cobla, les barretines, el romànic, el vell roure aixoplugant el passat (l'avi) i el futur (la néta). L'any 1883.